

М. А. Миговський,
аспірант кафедри права і законотворчого процесу,
Національної академії державного управління при Президентові України

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ СПІЛЬНОЮ ВЛАСНІСТЮ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ

У статті проаналізовано сучасний стан правового забезпечення управління власністю територіальних громад в Україні, подано визначення термінів "спільна власність територіальних громад", "управління спільною власністю територіальних громад", окреслено основні проблеми, які виникають при здійсненні управління спільною власністю територіальних громад в Україні та запропоновано шляхи їх розв'язання.

Legal and Regulatory Frameworks for Joint Property Management of Territorial Communities in Ukraine. In the article the current state of legal regulation on joint property management of territorial communities in Ukraine has been analysed, definitions of 'joint property of territorial communities' and 'joint property management of territorial communities' terms have been submitted, key problems with joint property management of territorial communities in Ukraine and the ways of its resolving have been outlined.

Ключові слова: комунальна власність, спільна власність, територіальні громади, управління спільною власністю, правове регулювання управління спільною власністю.

Key words: communal property, joint property, territorial communities, joint property management, the legal regulation of joint property management.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Політична та економічна кризи, які охопили Україну упродовж останніх років, негативно позначаються на багатьох сферах її суспільного розвитку. Реформування вітчизняної системи місцевого самоврядування, одним із важливих напрямів якого є вдосконалення нормативно-правового забезпечення місцевого самоврядування, відносять до категорії питань, що потребують невідкладного розв'язання. Невід'ємною складовою у цьому контексті постає правове регулювання управління власністю територіальних громад, яке базується на врахуванні сучасних реалій, внутрішніх та зовнішніх викликів розвитку українського суспільства.

Проблемою, що розглядається в даній статті, є нормативно-правове забезпечення управління спільною власністю територіальних громад в Україні, а практичним завданням — визначення шляхів його вдосконалення. Отримані в ході дослідження статті результати можуть бути використані в державно-управлінській науці, а саме — для вирішення завдання наукового теоретико-методологічного обґрунтуван-

ня засад управління власністю територіальних громад в Україні в сучасних умовах розвитку.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ, В ЯКИХ ЗАПОЧАТКОВАНО РОЗВ'ЯЗАННЯ ДАНОЇ ПРОБЛЕМИ І НА ЯКІ СПИРАЄТЬСЯ АВТОР

Теоретичним підґрунтям дослідження, здійснюваного в межах даної статті, стали наукові праці та публікації В.М. Алексеєва [2; 3], В.І. Борденюка [5; 6], Н.Р. Нижник [8], В.Ф. Погорілка [11], підручник за редакцією Ю.П. Битяка [1], навчальний посібник П.Д. Біленчука, В.В. Кравченка, М.В. Підмогильного [4] та ін.

Актуальні теоретико-правові проблеми становлення і розвитку місцевого самоврядування та його співвідношення з державним управлінням розглядаються В. І. Борденюком. Визначено місце місцевого самоврядування в системі соціального управління, поняття та основні форми децентралізації державної влади, місце місцевого самоврядування в механізмі держави, системні взаємозв'язки органів місцевого самоврядування з формами та методами діяльності органів державного управління.

Досліджуючи співвідношення самоврядування,

місцевого самоврядування та державного управління, В.І. Борденюк зазначає, що "в сучасних умовах в територіальній громаді здійснюється не самоврядування, а управління, яке є відносно відокремленою (децентралізованою) частиною державного управління". Науковець пропонує розглядати співвідношення органів державної влади й органів місцевого самоврядування крізь призму здійснення спільної управлінської діяльності. Він також вважає, що вживане в Конституції України 10 поняття "місцеве самоврядування" умовно визначає демократичну систему державного управління на місцях, в основу якої покладено залучення громадян України, згрупованих за ознакою спільно проживання у відповідні територіальні громади, до управління державними справами на засадах правової, організаційної та фінансово-матеріальної автономії в межах, визначених Конституцією та законами України [5, с. 118—122].

Алексєєв В. М. [2] звертає увагу на те, що одним із основних елементів децентралізації влади є власність територіальних громад, яка відіграє значну роль у становленні та розвитку місцевого самоврядування у зарубіжних країнах.

Аналіз історичних, теоретичних, методологічних, правових аспектів місцевого самоврядування, а також визначення пріоритетних напрямів його розвитку в Україні здійснили П.Д. Біленчук, В.В. Кравченко і М.В. Підмогильний [4].

У підручнику "Адміністративне право України" за редакцією Ю. П. Битяка питання управління державною і регіональною власністю вивчаються в окремій главі [1, с. 308—315], зокрема це організаційно-правові засади, система й правове становище органів управління власністю та врегулювання сфери управління власністю територіальних громад в Україні.

Зрозуміло, що трансформації в системі державного управління в Україні, які здійснюються на засадах децентралізації влади, мають одночасно супроводжуватися підвищенням ролі територіальних громад, зокрема в управлінні комунальною власністю, та вимагають нових підходів до організації управління на місцевому рівні.

ВИДІЛЕННЯ НЕВИРШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ СТАТТЯ

До проблем, які залишаються невирішеними у процесі становлення місцевого самоврядування в Україні, В. Ф. Погорілко відносить формування комунальної власності. Науковець вважає, що зволікання у розв'язанні питання спільної власності територіальних громад як на місцевому так і на загальнодержавному рівнях в цілому, призводить до недостатнього забезпечення фінансово-економічної самодостатності територіальних громад [11, с. 542—543]. Подібної точки зору дотримується В. М. Алексєєв, котрий зазначає, що "залишаються нерегульованими питання, що стосуються взаємодії органів місцевого самоврядування різних рівнів у вирішенні проблем, пов'язаних з управлінням об'єктами спільної власності територіальних громад" [2].

Дійсно, незважаючи на наявність значного масиву наукових праць, в яких вивчаються різні аспекти державного управління і місцевого самоврядування в Україні, недостатньо висвітленим нині залишається питання нормативно-правового забезпечення управління спільною власністю територіальних громад в Україні. Також існує термінологічна невизначеність понять "спільна власність територіальних громад", "управління спільною власністю територіальних гро-

мад". Дослідженню зазначених аспектів і присвячується дана стаття.

Метою даної статті є осмислення сучасного стану правового забезпечення управління спільною власністю територіальних громад в Україні.

Для досягнення мети дослідження поставлено такі завдання:

1) проаналізувати сучасний стан нормативно-правового регулювання управління спільною власністю територіальних громад в Україні;

2) сформулювати на основі аналізу термінології, поданої в чинному вітчизняному законодавстві, визначити поняття "спільна власність територіальних громад" та "управління спільною власністю територіальних громад";

3) виокремити основні проблеми, які виникають при здійсненні управління комунальною і спільною власністю територіальних громад в Україні, та запропонувати шляхи їх розв'язання.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБГРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Зміну правових відносин і форм власності в Україні можна віднести до найбільш радикальних трансформацій, здійснюваних у нашій державі з часів входу її до складу колишнього Радянського Союзу, суспільні відносини якого в цій сфері характеризувалися тотальним одержавленням. Можна вважати, що спільна власність в Україні як різновид комунальної власності була започаткована ще в березні 1990 р. з прийняттям Верховною Радою СРСР Закону "Про власність в СРСР" [13], основні положення якого поширювалися на територію Союзу РСР, до складу якого входила Українська РСР. Цим законом встановлювалося:

— власник на свій розсуд володіє, користується і розпоряджається майном, яке йому належить (ст. 1);

— об'єкти права власності — земля, її надра, води, рослинний і тваринний світ, будівлі, споруди, устаткування, предмети матеріальної і духовної культури, гроші, цінні папери та інше майно (ст. 3);

— суб'єкти права власності — радянські громадяни;

— форми власності: 1) колективна; 2) державна; 3) змішана, яка утворювалася на основі об'єднання майна, яке перебуває у власності громадян, юридичних осіб і держави (ст. 4).

Статтею 23 закону [13] встановлювалася комунальна власність або власність адміністративно-територіальних утворень (край, область, район тощо). Територіальні органи влади було наділено правами володіння, розпоряджання та управління майном, яке перебувало у власності адміністративно-територіального утворення (АТУ).

У лютому 1991 р. в Україні було прийнято Закон про власність 12, в якому Українська держава проголошувалася суверенною у врегулюванні всіх відносин власності на своїй території, а кожен громадянин України наділявся правом "володіти, користуватися і розпоряджатися майном особою або спільно з іншими". Відповідно до ст. 2 (п. 4) цього Закону встановлювалося три рівноправних форми власності: приватна; колективна; державна.

Статтею 31 Закону 12 в Україні визнавалося існування власності комунальної (адміністративно-територіальних одиниць (АТО)), яка разом із власністю загальнодержавною (республіканською) складали державну власність. Тобто комунальна власність розглядалася як різновид державної форми власності. Суб-

'ектами права власності визначались (ст. 32): загальнодержавної — держава в особі Верховної Ради України; комунальної — АТО в особі обласних, районних, міських, селищних, сільських Рад народних депутатів. Ст. 34, 35 Закону 12 встановлювались об'єкти права власності комунальної та загальнодержавної.

У 1996 р. з прийняттям Конституції України [10] комунальну власність було виокремлено і закріплено як окрему форму власності (на рівні з державною та приватною). Відповідно до ст. 13 Конституції України [10] держава забезпечує рівність усіх суб'єктів права власності перед законом, а також захист прав усіх суб'єктів права власності і господарювання. Право спільної власності певною мірою визначається ст. 142 Конституції, в якій зазначено, що "територіальні громади сіл, селищ і міст можуть об'єднувати на договірних засадах об'єкти комунальної власності, а також кошти бюджетів для виконання спільних проектів або для спільного фінансування (утримання) комунальних підприємств, організацій і установ, створювати для цього відповідні органи і служби".

Аналіз положень чинного законодавства України, зокрема Конституції України [10], законів та інших нормативно правових актів дає підстави констатувати факт, що нормативно-правове забезпечення управління спільною власністю існує на таких рівнях.

Перший рівень — конституційний, а саме: статті 13, 142, 143 Конституції України.

Другий — законодавчий. На сьогодні питання, пов'язані з управлінням спільною власністю територіальних громад в Україні, врегульовуються низкою законодавчих актів, до яких можна віднести: Господарський кодекс України [7]; Цивільний кодекс України [18]; Закон України "Про місцеве самоврядування" [15]; Закон України "Про передачу об'єктів права державної та комунальної власності" [16].

Цивільним кодексом України [18] визначено право державної власності (ст. 326) і право комунальної власності (ст. 327).

У Цивільному кодексі України [18] врегульованню питань, пов'язаних з правом спільної власності, присвячено окрему главу — 26. Відповідно до ст. 355 цього кодексу майно є спільним, якщо воно знаходиться у власності двох або більше осіб (співвласників) та належить їм на праві спільної часткової або на праві спільної сумісної. У ст. 368 визначається, що суб'єктами права спільної сумісної власності можуть бути держава, територіальні громади, фізичні особи та юридичні особи та інші встановлені законом суб'єкти.

Відповідно до ст. 24 Господарського кодексу України [7] управління господарською діяльністю у комунальному секторі економіки здійснюється через систему організаційно-господарських повноважень територіальних громад та органів місцевого самоврядування щодо суб'єктів господарювання, які належать до комунального сектора економіки і здійснюють свою діяльність на основі права господарського відання або права оперативного управління.

Земельним кодексом України [9] визначено повноваження обласних рад (ст. 8(а)) та Верховної Ради Автономної Республіки Крим (ст. 7(а)) у галузі земельних відносин на відповідних територіях, зокрема їх наділено правом розпорядження землями, що знаходяться у спільній власності територіальних громад.

Законом України "Про місцеве самоврядування" [15] у ст. 43 визначено, що виключно на пленарних засіданнях районної та обласної ради вирішуються питання щодо: управління об'єктами спільної власності територіальних громад, що перебувають в управлінні

районних і обласних рад (п. 20); надання згоди на передачу об'єктів з державної власності у спільну власність територіальних громад та прийняття рішень про передачу об'єктів права спільної власності територіальних громад, що перебувають в управлінні районних, обласних рад, у державну власність, а також щодо придбання об'єктів державної власності (п. 32). Державні органи контролюють використання переданих цим об'єктам державних коштів. Підставою для набуття права комунальної власності є передача майна територіальним громадам безоплатно державою, іншими суб'єктами права власності, а також майнових прав, створення, придбання майна органами місцевого самоврядування в порядку, встановленому законом.

Закон України "Про передачу об'єктів права державної та комунальної власності" [16] врегульовує правові відносини, пов'язані з передачею об'єктів права державної власності у комунальну власність і спільну власність територіальних громад, а також об'єктів права комунальної власності у державну власність. Цим законом, зокрема, визначено основні засади, об'єкти, фінансування та умови передачі об'єктів державної і комунальної власності.

На третьому рівні правові відносини управління спільною власністю територіальних громад регламентуються підзаконними актами, зокрема постановою Кабінету Міністрів України від 21 березня 1998 р. № 1482 17 та цілою низкою інших підзаконних актів, які прийняті Кабміном України, центральними органами виконавчої влади, місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування.

Аналіз положень цивільного законодавства уможлиблює розкрити сутність поняття "спільна власність територіальних громад". За вихідну точку приймемо положення, що власність є спільною, якщо вона знаходиться у власності двох і більше осіб (співвласників) та належить їм на праві власності — спільної часткової або спільної сумісної. Іншими словами, спільна власність характеризується наявністю декількох суб'єктів та одного об'єкта. Важливо також прийняти до уваги, що спільну власність поділяють на: 1) спільну часткову власність (з огляду на визначення часток; 2) спільну сумісну власність (без визначення часток). Спільна власність вважається частковою, якщо договором не встановлена спільна сумісна власність на майно. Суб'єктами права спільної сумісної власності можуть бути держава і територіальні громади. Законодавством встановлено, що об'єкти, які перебувають у державній власності можуть, передаватися органам місцевого самоврядування.

Обов'язковою умовою спільної власності є те, що її суб'єкти в повному обсязі володіють, користуються і розпоряджаються майном, яке належить їм на праві спільної власності, а свої правомочності вони реалізують спільно. Право спільної часткової власності здійснюється співвласниками за їхньою згодою. Тобто, щоб відчужити майно, що належить до спільної власності, необхідно отримати згоду всіх співвласників. У випадку продажу нежитлового приміщення, яке перебуває у спільній власності територіальних громад, селищна рада має право на частку. Особливістю здійснення управління спільною власністю територіальних громад є те, що воно не спрямоване на отримання прибутку, а на забезпечення достатнього рівня життя, реалізацію інтересів населення відповідних територій. Іншими словами, територіальна громада має право на свій розсуд і в своїх інтересах володіти, користуватися і розпоряджатися майном, що належить їй, безпосередньо або через орга-

ни місцевого самоврядування.

На підставі аналізу, викладеного вище, та поданих у ст. 1 Закону України "Про місцеве самоврядування" [15] тлумачень термінів можна визначити поняття "спільна власність територіальних громад" як власність територіальної громади (власник), право щодо володіння, користування і розпорядження якою належить двом або більше визначених законодавством суб'єктам права власності (співвласникам) в особі територіальної громади, органу державної влади, органу місцевого самоврядування.

Виходячи з аналізу статей господарського законодавства, розкриваємо сутність поняття "управління спільною власністю територіальних громад". Стрижневим є положення, що держава, органи державної влади та органи місцевого самоврядування не можуть бути суб'єктами господарювання! В комунальному секторі економіки здійснювати господарську діяльність можуть лише суб'єкти господарювання (державні, комунальні та інші підприємства, які утворені відповідно до Господарського кодексу [7]. Тобто, господарська компетенція органів державної влади та органів місцевого самоврядування реалізується від імені відповідної державної чи комунальної установи, які використовують надане майно на праві власності, праві господарського відання. Право господарського відання полягає в речовому праві державної, комунальної установи (суб'єкта підприємництва) володіти, користуватися і розпоряджатися майном, закріпленим за ним територіальною громадою (власником), органом державної влади або органом місцевого самоврядування (уповноваженим власником органом) з обмеженням правомочності розпорядження щодо окремих видів майна за згодою власника у випадках, передбачених Господарським кодексом [7] та іншими законами.

Територіальна громада володіє правом здійснювати оперативне управління господарською діяльністю суб'єкта підприємництва (комунальної установи) через систему організаційно-господарських повноважень. Право оперативного управління полягає в речовому праві суб'єкта господарювання володіти, користуватися і розпоряджатися майном, закріпленим за ним власником (уповноваженим ним органом) для здійснення некомерційної господарської діяльності, у межах, встановлених Господарським кодексом [7] та іншими законами, а також власником майна (уповноваженим ним органом). Відповідно до чинного законодавства територіальна громада на праві власника майна може делегувати органу державної влади, органу місцевого самоврядування (уповноваженому власником органу) реалізацію права оперативного управління.

На підставі проведеного вище аналізу можна визначити поняття "управління спільною власністю територіальної громади", як діяльність територіальної громади (власника), яка пов'язана з ефективною практичною реалізацією права спільної власності (володіння, користування і розпорядження спільною власністю) та спрямована на задоволення спільних потреб, інтересів територіальної громади.

Як зазначалось вище, відповідно до ст. 142 Конституції України [10] матеріальною і фінансовою базою місцевого самоврядування є рухоме та нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, землю, природні ресурси, що є у власності територіальних громад, а також об'єкти їх спільної власності, що перебувають в управлінні районних, обласних рад. Тобто левову частку в структурі матеріальної і фінансової бази місцевого самоврядування займає кому-

нальна власність. Ефективне управління нею є запорукою економічного розвитку та соціального забезпечення мешканців територіальних громад. Важливою конституційною нормою, визначеною частиною третьою ст. 142 Конституції є положення, що держава бере участь у формуванні бюджетів місцевого самоврядування та підтримує його фінансово.

Втім, як свідчить практика, недосконалість чинного законодавства зумовлює неефективність в управлінні спільною власністю територіальних громад та призводить до неналежного матеріального і фінансового забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування в Україні. Існує ціла низка недоліків, які на практиці не дозволяють територіальним громадам в повному обсязі реалізувати своє законне право спільної власності, оскільки вони не є повноправними суб'єктами спільної власності. На підставі аналізу зазначених вище правових актів, а також літературних джерел [1; 2; 3; 4; 6] можна виокремити наступні найбільш істотні проблеми, виникнення яких зумовлене недосконалістю правового унормування питань управління спільною власністю територіальних громад.

1. Надмірна централізація державного управління та залежність місцевого самоврядування від державної влади, що призводить, по суті, до злиття спільної власності територіальних громад з державною формою власності.

2. Збитковість структури комунальної власності територіальних громад, яку складають здебільше неприбуткові, економічно неефективні комунальні підприємства, державні організації та об'єкти соціальної інфраструктури, які після приватизації залишилися у віданні місцевих органів влади. Ресурсопоглиняючий характер комунальної власності територіальних громад, з одного боку, неефективний підхід до формування бюджету "згори донизу" та низька фіскальна самостійність на місцевому рівні, з другого боку, призводять до значного дефіциту місцевих бюджетів, неспроможності більшості територіальних громад, органів місцевого самоврядування виконувати власні та делеговані повноваження, відновлювати основні фонди та надавати якісні державні послуги населенню.

3. Прогалини у чинному правовому врегулюванні сфери управління спільною власністю територіальних громад, провокують виникнення ситуації, в якій органам місцевого самоврядування вигідніше залишатися дотаційною територією, ніж самостійно займатися розв'язанням проблем місцевого розвитку. Свою безініціативність і пасивність у вирішенні цих проблем органи місцевого самоврядування нерідко прикривають зверненнями до центральних органів виконавчої влади, парламенту з проханням виділити місцевим бюджетам додаткове фінансування. Органи місцевого самоврядування не зацікавлені в акумуляції коштів для спільного утримання об'єктів комунальної власності. Це призводить до неефективного управління об'єктами спільної власності та нераціонального використання наявних ресурсів територіальних громад.

4. Відсутність чіткої визначених механізмів, об'єктів, суб'єктів управління комунальною і спільною власністю, а також їхніх повноважень щодо управління цими об'єктами також зумовлює неефективне користування і розпорядження майном, що належить територіальним громадам. Іншими словами, чинна вітчизняна нормативно-правова база не сприяє запровадженню ефективної моделі управління комунальною і спільною власністю, а також становленню самодостатніх територіальних громад.

Тобто недосконалість, прогалини у чинному вітчизняному нормативно-правовому врегулюванні питань, пов'язаних з управлінням спільною власністю територіальних громад, призводять до обмеження на практиці у реалізації права територіальної громади володіти, користуватися і розпоряджатися спільною власністю. Про недосконалість врегулювання цієї сфери свідчить і те, що у чинному законодавстві залишаються наразі чітко невизначеними: механізми управління об'єктами спільної власності, а також модель управління такою власністю; суб'єкти управління об'єктами спільної власності, а також повноваження цих суб'єктів та механізми реалізації цих повноважень.

Варто зазначити, що в Україні вже розроблено декілька відповідних законопроектів, які покликані усунути прогалини, впорядкувати та вдосконалити чинне законодавство, яке врегулює сферу управління комунальною і спільною власністю територіальних громад. Зокрема, проект Закону України "Про комунальну власність в Україні" [14] внесений на розгляд Верховної Ради України ще 6 червня 2008 р. (реєстр. № 2617). Даним законопроектом визначені: суб'єкти та об'єкти права комунальної власності; право комунальної власності та підстави його виникнення; здійснення та припинення права комунальної власності; управління комунальними корпоративними правами; захист права комунальної власності. Втім, за результатами розгляду в першому читанні цей законопроект було відхилено. До основних його недоліків слід віднести: дублювання значної частини положень, визначених Цивільним і Господарським кодексами України [7; 18], Законом України "Про місцеве самоврядування в Україні" [15] та іншими законами, що стосуються комунальної власності та права спільної власності; неузгодженість термінологічних визначень з відповідними термінами чинного законодавства, зокрема Закону про місцеве самоврядування в Україні [15].

У цьому контексті ми вважаємо, що усунути прогалини у нормативно-правовому забезпеченні управління спільною власністю територіальних громад доцільно не через прийняття нового закону, а шляхом внесення відповідних змін та доповнень у положення чинного законодавства в Україні, зокрема до Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні" [15].

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМКУ

Результати дослідження статті, які отримано в ході аналізу правових актів, які врегулюють питання управління спільною власністю територіальних громад в Україні та інших літературних джерел, дають підстави сформулювати наступні висновки.

1. З'ясовано, що передумовою для започаткування спільної власності в Україні стало прийняття березні 1990 р. Верховною Радою СРСР закону "Про власність в СРСР, в якому визнавалась змішана форма власності, що утворювалась на основі об'єднання майна, яке перебуває у власності громадян, юридичних осіб і держави. Формування відносин власності продовжується в незалежній Українській державі та відзначається становленням державної, приватної і комунальної форм власності, а також їх різновидів. Аналіз дав підстави виокремити трирівневу систему нормативно-правового забезпечення управління спільною власністю територіальних громад в Україні: перший — конституційний; другий — законодавчий; третій — нормативно-правовий. Доведено, що тери-

торіальні громади не є повноправними суб'єктами спільної власності, оскільки на практиці існують правові прогалини, які обмежують територіальні громади в повному обсязі володіти, користуватися і розпоряджатися спільною власністю, тобто вони не повністю реалізують своє законне право спільної власності. Територіальна громада, яка є суб'єктом (власником) спільної власності, має розпоряджатися цією власністю, а орган місцевого самоврядування або орган державної влади, які є співвласниками, можуть надіятися правом здійснення оперативного управління.

2. Аналіз сукупності термінів щодо відносин власності, наявних у чинному вітчизняному законодавстві, та результати, отримані в ході дослідження статті, дали автору підстави сформулювати визначення таких понять:

— спільна власність територіальних громад — це власність територіальної громади (власника), право щодо володіння, користування і розпорядження якою належить двом або більше визначених законодавством суб'єктам права власності (співвласникам) в особі територіальної громади, органу державної влади, органу місцевого самоврядування;

— управління спільною власністю територіальної громади — діяльність територіальної громади (власника), яка пов'язана з ефективною практичною реалізацією права спільної власності (володіння, користування і розпорядження спільною власністю) та спрямована на задоволення спільних потреб, інтересів територіальної громади.

3. Встановлено, що недосконалість правового врегулювання питань управління комунальною і спільною власністю територіальних громад в Україні призводить до виникнення низки проблем, найбільш істотними з яких є такі:

— надмірна централізація державного управління, залежність місцевого самоврядування від державної влади, що зумовлює тенденцію до злиття спільної власності територіальних громад з державною формою власності;

— збитковість структури і ресурсопоглинаючий характер комунальної власності територіальних громад, яку складають здебільше неприбуткові, економічно неефективні комунальні підприємства, державні організації та об'єкти соціальної інфраструктури;

— неефективне управління об'єктами спільної власності та нераціональне використання наявних ресурсів територіальних громад.

Результати дослідження статті дали змогу запропонувати підхід до удосконалення нормативно-правового забезпечення здійснення управління спільною власністю територіальних громад в Україні, який базується на внесенні відповідних змін і доповнень у положення чинного законодавства в Україні, зокрема до Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні" [15]. У цьому контексті актуальним видається розроблення та впровадження механізмів реалізації права спільної власності територіальних громад в Україні.

До перспективних напрямів подальших розвідок можна віднести: вивчення питань взаємодії і місця районних та обласних рад у системі органів управління спільною власністю територіальних громад; аналіз зарубіжного досвіду і практики управління власністю територіальних громад та оцінка можливостей його адаптації в Україні. Результати дослідження статті також засвідчили, що на державному рівні досьогодні залишаються нерозв'язаними питання щодо визначення ефективних шляхів і запровадження дієвих механізмів реалізації управління спільною власністю в

Україні, що детермінує необхідність їх виокремлення в окремий напрям проведення наукових досліджень.

Література:

1. Адміністративне право України: підручник / Ю.П. Битяк, В.М. Гаращук, О.В. Дяченко та ін.; за ред. Ю.П. Битяка. — К.: Юрінком Інтер, 2007. — 544 с.
2. Алексеев В.М. Власність територіальних громад в Україні: шляхи розвитку: монографія / В.М. Алексеев. — Чернівці: Технодрук, 2007. — 336 с.
3. Алексеев В.М. Реформа для самодостатності територіальних громад в Україні / В.М. Алексеев // Економічний часопис — XXI. — 2009 (№ 3-4). — Режим доступу: <http://soskin.info/ea/2009/3-4/200923.html>.
4. Біленчук П.Д. Місцеве самоврядування в Україні (муніципальне право): навч. посіб. / П.Д. Біленчук, В.В. Кравченко, М.В. Підмогильний. — К.: Атіка, 2000. — 304 с.
5. Борденюк В.І. Діалектика співвідношення самоврядування, місцевого самоврядування та державного управління / В.І. Борденюк // Право України. — 2002. — № 12. — С. 118—122.
6. Борденюк В.І. Місцеве самоврядування та державне управління: конституційно-правові основи співвідношення та взаємодії: монографія / В.І. Борденюк. — К.: Парламент. вид-во, 2007. — 576 с.
7. Господарський кодекс України: кодекс України від 16 січ. 2003 р. № 436-IV (із змінами, внесеними згідно із 37 Законами України у 2005—2010 рр.) // Відом. Верховної Ради України. — 2003. — 2 трав. (№ 18). — Ст. 144.
8. Державне управління в Україні: централізація і децентралізація: монографія / Кол. авт.; відпов. ред. — проф. Н. Р. Нижник. — К.: Вид-во УАДУ, 1997. — 448 с.
9. Земельний кодекс України: кодекс України від 25 жовт. 2001 р. № 2768-III (із змінами, внесеними згідно із 48 Законами України у 2001-2011 рр.) // Відом. Верховної Ради України. — 2002. — 25 січн. (№ 3). — Ст. 27.
10. Конституція України: [прийнята на п'ятій сесії

Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. із змінами, внесеними Законом України від 8 груд. 2004 р.: за станом на 1 січ. 2006 р.]. — К.: М-во юстиції України, 2006. — 124 с.

11. Органи державної влади України: монографія / За ред. проф. В.Ф. Погорілка. — К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького, 2002. — 592 с.
 12. Про власність: Закон УРСР від 7 лютого 1991 р. № 697-XII (із змінами, внесеними згідно із 9 Законами, 3 Декретами в 1992-2006 рр.) // Відом. Верховної Ради України. — 1991. — 14 квіт (№ 20). — Ст. 249.
 13. Про власність в СРСР: [Закон СРСР від 6 бер. 1990 р. № 1305-1] // Верховна Рада України — офіц. веб-сайт. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v1305400-90>.
 14. Про комунальну власність в Україні: [Проект Закону України від 6 черв. 2008 р. № 2617] // Верховна Рада України — офіц. веб-сайт. — Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=32710.
 15. Про місцеве самоврядування в Україні: [Закон України від 21 трав. 1997 р. № 280/97-ВР (зі змінами внесеними згідно із 52 Законами України у 1998—2010 рр.)] // Відом. Верховної Ради України. — 1997. — 25 черв. (№ 24). — Ст. 170.
 16. Про передачу об'єктів права державної та комунальної власності: [Закон України від 3 берез. 1998 р. № 147/98-ВР (зі змінами внесеними згідно із 9 Законами України у 2001—2009 рр.)] // Відом. Верховної Ради України. — 1998. — 4 верес. (№ 34). — Ст. 228.
 17. Про передачу об'єктів права державної та комунальної власності: [постанова Кабінету Міністрів України від 21 берез. 1998 р. № 1482 (зі змінами внесеними згідно із 3 Постановами КМ у 1999—2007 рр.)] // Офіц. вісник України. — 1998. — 8 жовт. (№ 38). — Ст. 34.
 18. Цивільний кодекс України: кодекс України від 16 січ. 2003 р. № 435-IV (із змінами, внесеними згідно із 50 Законами України у 2003—2010 рр.) // Відом. Верховної Ради України. — 2003. — 3 жовт. (№ 40). — Ст. 356.
- Стаття надійшла до редакції 02.08.2009 р.*

ДО УВАГИ АВТОРІВ!

ВИМОГИ ДО СТРУКТУРИ ТА ОФОРМЛЕННЯ МАТЕРІАЛУ:

- відомості про автора (авторів): ім'я, по батькові, прізвище, вчене звання, вчений ступінь, посада і місце роботи, службова і домашня адреси (з поштовим індексом), контактний телефон;
- УДК;
- назва статті мовою оригіналу та англійською мовою;
- коротка анотація (2—4 речення) мовою оригіналу та англійською мовою;
- ключові слова;
- текст статті повинен мати такі необхідні елементи: вступ (формулюється наукова проблема, ступінь її вивченості, актуальність тієї частини проблеми, якій присвячена стаття), постановка задачі (формулюються мета і методи дослідження), результати (викладається система доведень запропонованої гіпотези, обґрунтовуються наукові результати), висновки (вказується наукова новизна, теоретична і практична значущість результатів дослідження, перспективи подальших розробок з цієї теми). Розділи повинні бути виділені;
- обов'язковий список використаних джерел у кінці статті;
- обсяг статті — 12—25 тис. знаків (як виняток, не більше 40 тис. знаків);
- шрифти найпоширенішого типу, текстовий шрифт та шрифт формул повинні бути різними;
- ілюстративний матеріал повинен бути поданий чітко і якісно у **чорно-білому** вигляді. Посилання на ілюстрації в тексті статті обов'язкові. До графіків та діаграм мають бути подані таблиці, на основі яких вони збудовані;
- разом із друкованою статтею треба подати її електронний варіант на CD носії або електронною поштою. Файл статті повинен бути збережений у форматі DOC для MS Word. Схеми, рисунки та фотографії слід записувати окремими графічними файлами форматів TIF, BMP, JPG, в імені яких зазначається номер ілюстрації у статті, наприклад pict 4.tif.

Редакція залишає за собою право на незначне редагування і скорочення, а також літературне виправлення статті (зі збереженням головних висновків та стилю автора). Надані матеріали не повертаються.

Адреса редакції: 04112, м. Київ, вул. Дорогожицька, 18, к. 29
для листування: 04112, м. Київ, а/с 61; economy_2008@ukr.net
Тел.: (044) 458-10-73, 223-26-28, 537-14-33